

Yeşil Mutabakat'a Umut Bağlanamaz

Prof. Dr. Aykut Çoban

BirGün Gazetesi, 14 Haziran 2021,

<https://www.birgun.net/haber/yesil-mutabakat-a-umut-baglanamaz-348266>

Sermaye ve devlet aktörlerinin dünyaya dayattıkları yeşil mutabakatın ideolojik esaretinden kurtulup, sömürülen ve ezilen toplum kesimleriyle doğanın yararını bütünleştiren gerçekten yeni bir düzen kurmak için mücadeleyi yükseltmekten başka bir çözüm yolu yok.

Birkaç gün önce, AB Delegasyonu Başkanı, Çevre ve Şehircilik Bakanı, UNDP Türkiye Mukim Temsilcisi, TÜSİAD Başkanı ile Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) Başkanı bir çevrimiçi toplantıda bir araya geldiler. Toplantının başlığı, Avrupa Yeşil Mutabakatı. Konuşmacılar, Türkiye'nin bu mutabakata uyum sağlamasının çok önemli olduğunu vurgulamışlar. Sermayenin iştahını açığa vuran bu en güncel veri, Avrupa Yeşil Mutabakatı'na bel bağlamamak için birinci gerekçeyi sağlıyor. İklim konusuna az çok kafa yoran herhangi birisini, TÜSİAD, TÜRKONFED, TOBB gibi sermaye örgütlerinin açık destek verdiği bir politika stratejisinin iklim sorununu çözebileceğine inandıramazsınız. Türkiye'de bu gibi sermaye örgütleri tarafından temsil edilen şirketlerin bugüne değin oluşturdukları iklim ve ekolojik yıkım envanteri, bundan sonra yapacakları hakkında yeterince açıklayıcıdır. İklim değişikliği tehdidinin boyutları karşısında her şirketin küçük katkılar biçiminde de olsa sürece dâhil olmasının önemini savunanlar olabilir tabii. Bu sav da kendi içinde çelişkili. Çünkü o çapta bir tehdit ancak o boyutlara yaklaşan büyüklükte adımlar atmayı gerektirir.

DAYANACAK GÜÇLERİ YOK

Uluslararası iklim rejimi 1992 yılında imzaya açılan İklim Değişikliği Sözleşmesi'yle başlatılırsa üzerinden geçen otuz yılda iklim sorunu derinleşerek sürdü. Devletler ve uluslararası kurumlar başarısızlıklarını örtmek için birkaç yıldır “yeşil düzen” ya da “yeşil mutabakat” adlarıyla iklim sorununu çözüyormüş beklentisi doğuruyorlar. Avrupa Yeşil Mutabakatı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın daha 2009 yılında Yeşil Yeni Düzen adıyla yayımlanan çeşitli raporlarına dayanır. O raporlardaki önerileri Avrupa Birliği'nin ayrıntılandırıp resmileştirmesi ve kurtuluş politikasıymışçasına sunması on yıl sürmüştü. Kapitalist düzen kurumları geçen otuz yılda üretmedikleri çözümler için önümüzdeki otuz yılı daha ipotek altına alma çabasındalar. İklim sorununa çözüm olarak önerdikleri “net sıfır” emisyon ya da karbonsuzlaştırma hedefi için verdikleri takvim yılı 2050. AB gibi tüm BM kuruluşları da 2050 yılını işaret ediyorlar. Özcesi yıllara yayılmış iyi dilekler içeren bu takvimle sorunu çözmüyorlar, geleceğe öteliyorlar. İklim değişikliği ise emekçileri, yoksulları, ezilen ve sömürgeleştirilen halkları sel, tayfun, don, kuraklık, biyoçeşitlilik yitimi, tarımsal ürün kayıpları, sağlık sorunlarıyla hâlihazırda, şu anda ölümcül biçimde etkiliyor. Bu kesimlerin otuz yıl daha dayanacak güçleri yok. 1992-2050 takvimi, önerilen iklim politikalarına ve onların rafine hali olan Avrupa Yeşil Mutabakatı'na umut bağlanamayacağına ikinci gerekçesi.

YIKIMIN YER DEĞİŞTİRMESİ

Düzen içi politika önerilerinde iklim sorunu, karbondioksit emisyonlarına indirgenir. Doğayla akıl dışı ilişkilerin kurulduğu piyasa ekonomisi, meta üretimi, kâr peşinde koşma amacı, emek sömürsü, şirketlerin doğayı yağmalamasını kolaylaştıran kapitalist devlet aygıtları... değil de sorun yalnızca artan karbondioksit miktarıdır. Sorun bu olunca çözüm de karbonsuzlaştırma olarak sunulur. Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda olduğu gibi, karbonsuzlaştırmayı sağlamanın kolay yolu, karbon emisyonlarına yol açan fosil yakıtları terk etmek için enerjiyi yenilenebilir enerji kaynaklarından üretmektir. Bunun anlamı Avrupa'ya yüz binlerce adet rüzgar elektrik türbinleri ve güneş panelleri yerleştirilmesidir.

Ne var ki rüzgâr türbinleri, güneş panelleri ve pillerinin yapımında gerekli elementler ve metaller yoğun madencilik faaliyetleriyle elde edilirler. Otomobillerde “yeşil dönüşüm” benzinden elektriğe geçişle sağlanacak. Oysa elektrikli otomobillerde de kullanılan lityum pilleri için bile AB, 2050 yılında bugünkü talebinin en az altmış katı lityuma gereksinim duyacak. Lityum madenciliğinde yeryüzü alt üst edilecek. Enerji verimliliğini sağlamak için yalıtımlı, “düşük karbonlu” yeni konutlar yapılacak. Ama böylece canlanan inşaat sektörünü beslemek üzere binlerce kum, mermer, kiremit, tuğla, taş ocağı açılacak, iklim düşmanı çimento fabrikaları tam kapasite çalışacak, demir madenciliği yapılacak, ahşap elde etmek için ormanlar yok edilecek.

Başta sözünü ettiğim çevrimiçi toplantıda TÜSİAD Başkanı, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği politikalarının uygulanmasının önemini vurgulamış. Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyum sağlaması istenen Türkiye'de halk, inşaat sektörünün de yenilenebilir enerji üretiminin de yarattığı ekolojik yıkımı çok iyi biliyor. Yenilenebilir enerjinin “erdemini” bir de Kuzey Ormanları'nın içinde ağaç katliamına eşlik eden rüzgâr enerji santrallerinin yapımına, Çarşamba Ovası'nda biyokütle enerji santralına, Aydın'da

meyve bahçelerini yok eden jeotermal enerji santrallerine, Karadeniz Bölgesi'nde dere bırakmayan hidroelektrik santrallerine karşı cop, gözaltı, hapis cezası pahasına direnenlerden dinlemeli. Avrupa Yeşil Mutabakatı'na umut bağlanamayacağına üçüncü gerekçesi de içerdikleri bu politikalarından kaynaklanır: İklim sorununa çözüm getirilirmiş gibi yapılırken madencilikle, inşaatçılıkla, elektrikli otomobillerle, yenilenebilir enerji santralleriyle ekolojik yıkım önlenmiş olmaz, bir ortamdan ötekine aktarılıp yeri değiştirilir ve sonuçta çöküş kaçınılmaz hale gelir.

SERMAYENİN YÜKÜ HALKIN SIRTINA

Sermaye düzeni iklim değişikliği karşısında sıkışmış durumda. Avrupa'da toplum kesimleri etkisiz önlemler demetinden oluşan politikasızlığa karşı sokak gösterileriyle, işgallerle ve sivil itaatsizlik eylemleriyle giderek dozu artan biçimde tepkililer. Açılan çeşitli iklim davalarında Hollanda ve Almanya'da mahkemeler iklim değişikliğiyle ilgili resmi politikaların iflas ettiğine karar verdiler. AİHM'de yürüyen bir davada Türkiye'nin de aralarında bulunduğu otuz üç ülke, almadıkları iklim önlemleri nedeniyle genç neslin yaşamını tehlikeye atmakla suçlanıyorlar. Görülüyor ki uygulamadaki politikaların yetersizlikleri ile iklim değişikliği arasında hukuki bağlar kuran ve cezai hükümler oluşturan mahkeme kararları çıkmaya başladı. Dahası Hollanda'da mahkeme, petrol devi Shell'in yarattığı emisyonları 2030 yılında 2019 seviyesine göre yüzde 45 azaltmaya mahkum etti.

İŞTAH KABARTAN POLİTİKALAR

Devletler ve şirketler toplumsal tepkiler karşısında böyle bir sıkışmışlığa sürüklenirken yeşil düzen/mutabakat politikaları devreye alındı. Yenilenebilir enerji altyapısının oluşturulması için çok yüksek bütçeli kamu yatırımları, bir kısmı fosil holdinglerin içinde doğan yenilenebilir enerji şirketlerinin kamu fonlarıyla desteklenmesi, enerji verimliliği gerekçesiyle inşaat şirketlerine destek sağlanması, otomotiv sektöründeki şirketler için karayollarına pil doldurma istasyonlarının kamu eliyle yapılması gibi pek çok örnekte, bir bütün olarak sermayenin "yeşil dönüşüm" sürecinde zorlanacağı alanlara kamu bütçeleriyle yığınak yapılmaktadır. Türkiye burjuvazisinin iştahtını kabartan da iklim politikasının, sermayeye kamu kaynaklarının ve Avrupa fonlarının aktarılmasıyla ilgili yönüdür. Tam burada da Avrupa Yeşil Mutabakatı ve benzeri politika stratejilerine karşı çıkmamanın dördüncü gerekçesine ulaşıyoruz: Genel olarak sermayenin ve özellikle de fosil şirketlerin büyük kârlar elde ederek yüz elli yıldır birikimli biçimde neden oldukları iklim krizinin mali yükü, sermayenin sırtına vurulması gerekirken emekçilerin vergileriyle oluşturulmuş kamu bütçesinden karşılanamaz.

Şirketler, onları temsil eden örgütler, hükümetler, kapitalist devletlerin uluslararası birlikleri; iklim sorununu çözmek yerine ekolojik yıkımı derinleştiren, geleceğe ötelenmiş, mali yükü de halka yükleyen bir politikada mutabakata varmışlar. Asıl sorun, toplumsal eşitsizliklere koşut olarak iklim değişikliğinin ve ekolojik yıkımın altında da ezilen emekçi, yoksul, işsiz, göçmen, sömürülen, sömürgeleştirilen, yüzde doksan dokuzu oluşturan halkların bu oyunu bozup bozmayacağıdır. Sermaye ve devlet aktörlerinin dünyaya dayattıkları yeşil mutabakatın ideolojik esaretinden kurtulup, sömürülen ve ezilen toplum kesimleriyle doğanın yararını bütünleştiren gerçekten yeni bir düzen kurmak için mücadeleyi yükseltmekten başka bir çözüm yolu yok. İklimin de insanlığın da kurtuluşu işte bu mücadeleye bağlı.